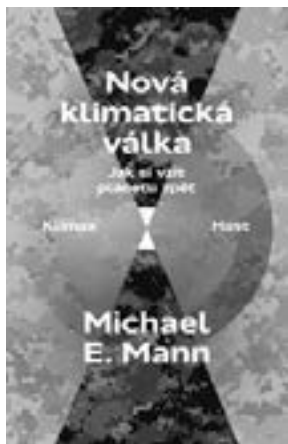

K

Ondřej Nezbeda

Michael E. Mann
Nová klimatická válka.
Jak si vzít planetu zpět
 přeložil Pavel Pecháček
 Host, Brno 2022
 444 stran

Fosilové, doomeři a klimatické porno

začali se znečištěním této planety a lidé ho také můžou zastavit.“

Reklama s plačícím indiánem se v roce 1971 stala hitem. Vyvolala nadšené reakce mezi americkými environmentálními organizacemi a stala se memem symbolizujícím rozmach hnutí za ochranu přírody. Vznik spotu a navazující kampaň přitom financovala skupina Keep America Beautiful, za níž stála třeba Coca-Cola, Pepsi nebo tabákový gigant Philip Morris. To však vyšlo najevo až mnohem později, když už bylo jasné, že se nejednalo o ochranu přírody, ale výrobních prostředků — americká Sněmovna v té době hlasovala o zákonu, který by nápojové firmy přiměl zavést ekologičtější, zálohované obaly. Klip s plačícím indiánem byl odkláněcí strategií, díky níž se nápojovým firmám podařilo přenést odpovědnost — a z ní vyplývající finanční náklady — od sebe sama na uživatele. Dodnes je tak „lahvový zákon“ platný jen v několika demokratických státech USA.

V současné době čelíme právě takovým odkláněcím kampaním a jiným podobným trikům, které fosilní firmy využívají v nové klimatické válce, tvrdí Michael E. Mann ve své knize *Nová klimatická válka* s podtitulem *Jak si vzít planetu zpět*. Kdo ještě náhodou neslyšel jméno tohoto amerického klimatologa, možná si vzpomene na takzvaný hokejový graf, který ilustroval bezprecedentní nárůst obsahu oxidu uhličitého v atmosféře od počátku průmyslové revoluce. Spoluautorem studie z roku 1999 byl právě Michael E. Mann.

Jeho výsledky se několik let snažili zpochybňovat fosilní firmy nebo jimi najatí vědci, někteří skeptici jako statistik Bjørn Lomborg i popletové jako Václav Klaus. Po několika letech zpochybňování, útoků, cílené diskreditace i výhrůzek smrtí však desítky srovnávacích studií závěry Manna a jeho kolegů — navzdory několika nezáměrným chybám, kterých se dopustili — potvrdily. Dnes je americký vědec přední osobností environmentálního hnutí a aktivistou, který bojuje proti lobbování fosilního průmyslu a snaží se přimět politiky, aby se pokusili příčiny klimatické změny odstranit.

Nejspíš z této osobní zkušenosti pramení přepjatý styl a slovník poslední knihy. Jsme v nové klimatické válce, burcuje. Popírači z řad fosilního průmyslu, ideologicky zaslepených politiků a novinářů už pochopili, že stavět se proti dalším a dalším vědeckým důkazům o klimatické změně způsobené člověkem nemá smysl. Prohráli. Válka proti vědě ale podle něj neskončila. Místo ní nastoupila válka proti klimatickým opatřením neboli „měkkí forma popírání“, v níž „inaktivisté“ používají kombinaci klamání, odvádění pozornosti a rozptylování, aby oddálili snižování emisí, které pro ně znamená rostoucí náklady a zdanění za privilegium vypouštění do ovzduší škodliviny, na něž vposledku doplácíme my všichni penězi, zdravím a mnozí už i životem.

Mannova kniha je plná konkrétních jmen, kauz a případů, cituje z vědeckých studií, televizních diskusí

Hladinu řeky rozráží před kánoe. Cody Železné oko rytmicky noří pádlo do červenajících se odlesků večerního slunce. V jeho ostře řezané tváři, rámované havraními vlasy spletenými do dlouhých copů ozdobených orlím perem, není vidět jediná stopa námahy nebo pohnutí. Vtom ale čepel pádla narazí na podivný předmět. Kus igelitu. Láhev. Plechovka. Další igelit a další láhve. Cody Železné oko za zvuku bubnů přiráží ke břehu, brodí se odpadky, za zády hrozivou siluetu průmyslové továrny, až dojde k dálnici. Z projíždějícího vozu v tu chvíli kdosi vyhodí plastovou tašku s odpadky, která se mu rozprskne u mokasín a potřísní mu kalhoty z jelenice. Cody Železné oko se podívá do oka kamery a po jeho jindy tak nehybné, ostře řezané tváři skane slza. „Někteří lidé mají hluboký respekt ke kráse, jakou kdysi oplývala tato země. Jiní ale ne,“ pronáší komentátor. „Lidé

i twitterových přestřelkách. Některé z nich se sice týkají spíše americké politiky a mnohdy se může zdát, že se autor zabývá až malichernými půtkami. V principu ale jen systematicky a do důsledků dokumentuje, jak snadno se fosilní lobby nebo konzervativním novinářům daří strhávat diskusi mimo věcnou rovinu, do černobílého světa pohoršování, moralizování, (sebe)obviňování a apokalyptické pasivity. Otázkou ovšem je, jestli se svým rozhořčeným stylem nedopouští něčeho podobného.

Kritizuje například výzvy k veganství, omezení cest letadlem a další formy individuálního chování ve stylu „kdo jsi bez uhlíkové stopy, hod' kouskem uhlí“. Jeho kritiku je však třeba číst v kontextu toho, co padlo výše. Nerozporuje smyslnost takového sebeomezení, jen jeho efektivnost. Ostatně sám je vegetarián a jezdí hybridem. Osobní činy mohou pomoci, upozorňuje však, že nemohou konkurovat rozsáhlým systémovým opatřením, jako je stanovení cen uhlíku nebo ukončení dotací na fosilní paliva.

Například letecká doprava, které se v souvislosti s klimatickou změnou věnuje velká pozornost, představuje v současné době jen něco málo přes tři procenta celosvětových emisí uhlíku. Podobně průmyslový chov dobytka, který odpovídá za přibližně patnáct procent emisí — což je podle Manna samozřejmě dost a jistě je to potřeba řešit, pořád to ale odklání pozornost od hlavních viníků. Nenechá proto nit suchou ani na úspěšném dokumentu *Cowspiracy* z roku 2014, který se dopouští mnoha faktických chyb a je postaven na mylném tvrzení, že hlavní podíl na změně klimatu má konzumace masa. „Značný počet veganských aktivistů se nevědomě stal zbraní rozdělovačů a odkláněčů,“ tvrdí Mann.

A co huň, některé výzkumy podle něj naznačují, že zaměření na osobní chování vytváří iluzi pokroku, která může oslabit podporu politických a systémových opatření. V této souvislosti cituje studii, která zjistila, že čím více lidé zhasínají světla a šetří spotřebu energie v domácnosti, tím méně podporují uhlíkovou daň. Zaměření se na individuální chování

je podle něj také „obzvláště záluďnou“ strategií, protože vyvolává rozkol mezi stoupenci environmentálního hnutí a snaží se z čelných představitelů udělat pokrytce. Například klimatický aktivista Leonardo DiCaprio je často pranýřován za to, že létá soukromým tryskáčem. Al Gore musel po zveřejnění dokumentu *Nepříjemná pravda* čelit výtkám, že jeho dům spotřebává dvacetkrát více energie než průměrný americký dům. A přestože Greta Thunbergová vyrazila na klimatickou konferenci vlakem, stejně se mnozí zabývali namísto obsahu jejího projevu obsahem plastové krabičky, ve které si vezla svačinu, nebo dokonce jejím mentálním zdravím.

Věcnou diskusi tak vytlačuje morální pohoršení, které demotivuje spoustu nerozhodnutých a především — opět odklání pozornost od hlavních viníků. Mann ukazuje, že zacílení na osobní opatření nevznikla ve vzduchoprázdnu. Například prvními propagátory kalkulačky osobní uhlíkové stopy byly ropné společnosti a existuje zpracovaná příručka pro průmyslová odvětví, která se snaží odvést pozornost od vlastních aktivit k jednotlivcům používajícím jejich výrobky. V principu jde tedy o stejnou strategii jako v případě reklamy s plačícím indiánem. Drobní uživatelé se hádají o to, zda každý z nich recykluje, uklízí, šetří a konzumně se omezuje, zatímco hlavní producenti emisí uhlíku se smějí.

Čím později, tím dražší

Kritický je Mann i ke geotechnickým řešením klimatické změny, jaká shrnuje třeba miliardář Bill Gates ve své knize *Jak zabránit klimatické katastrofě*. Podle něj je neefektivní i nebezpečné zabývat se zachycováním atmosférického uhlíku a jeho stlačováním pod zem nebo vystřelováním sulfátových částic do atmosféry, které mohou vést k nepředvídatelným důsledkům, rozvratu ekologických systémů nebo klimatickou změnu ještě zhoršit.

A slitování nemá ani s poslední skupinou inaktivistů, které Mann nazývá apokalyptickými „doomery“. Řadí mezi ně třeba amerického spisovatele Jonathana Franzena

nebo Davida Wallace-Wellse a jeho bestseller *Neobyvatelná země*, který vydal Host a v rozhlasové podobě jej zpracovala Vltava. Podle Manna nejde o nic jiného než o „klimatické porno“. Doomeři nenabízejí řešení, nevybízejí k akci proti fosilnímu průmyslu, jen si uždějí na líčení klimatické zkázy, která sice čtenáře a diváky vzrušuje a fascinuje a strhává jejich pozornost k tématu, ale zároveň je paralyzuje a uvrhává do pasivity.

Mannovi by se samozřejmě dala vyčíst spousta věcí. Proč by například nemělo být oprávněné žádat po environmentálních elitách, aby se snažily dodržovat to, co samy hlásají? Je jistě pochopitelné, že na klimatické konferenci je někdy vhodnější letět, ale energetickou náročnost své haciendy Al Gore neobhájí ani tím, že v ní provozuje kancelář, ve které zaměstnává svůj tým. A kde vlastně Mann vidí hranici mezi potřebnou vědeckou skepsí a rozpory, které podle něj do klimatické obce vrážejí klín? Nedopouští se tím podobného tribalismu, jaký vyčítá svým protivníkům? Neničí takovou výzvou jeden z nejpodstatnějších principů vědy, tedy falzifikovatelnost hypotézy?

I přes jeho přepjatý a plamenný styl se však vyplatí být k jeho výzvě empatičtí. Nepíše vědeckou publikaci. Zaujatě a výstižně popisuje nejen odkláněcí strategie fosilního průmyslu, ale vlastně i argumentační fauly, zbytečné útoky a odsuzování, kterých se každý z nás dennodenně dopouštíme na sociálních sítích. Nevyzývá k ničemu menšímu, než abychom dali na chvíli všechny detaily stranou a bavili se o tom podstatném a pro systémový problém zavedli systémová řešení. Je dobré omezit požívání masa nebo ho ze svého jídelníčku vyřadit. Je dobré recyklovat, instalovat na střechu soláry, nechat doma auto a vyrazit do práce na kole. Není ale k ničemu propichovat majitelům SUV pneumatiky a pohoršovat se nad tím, že Greta Thunbergová svačí z plastové krabičky. Planetu to nezachrání. Čím déle budeme odkládat systémová řešení, tím budou dražší a projevy změn klimatu nebezpečnější.

Autor je redaktor Hosta.

